

Anteckningar för
passagerare, hvilka med
ångfartygen göra resor
canalvägen ...

22 B b b Br. 1837

National Library
of Sweden

ANTECKNINGAR

Geogr. L.
GÖTALAND
(Br)
°
1837

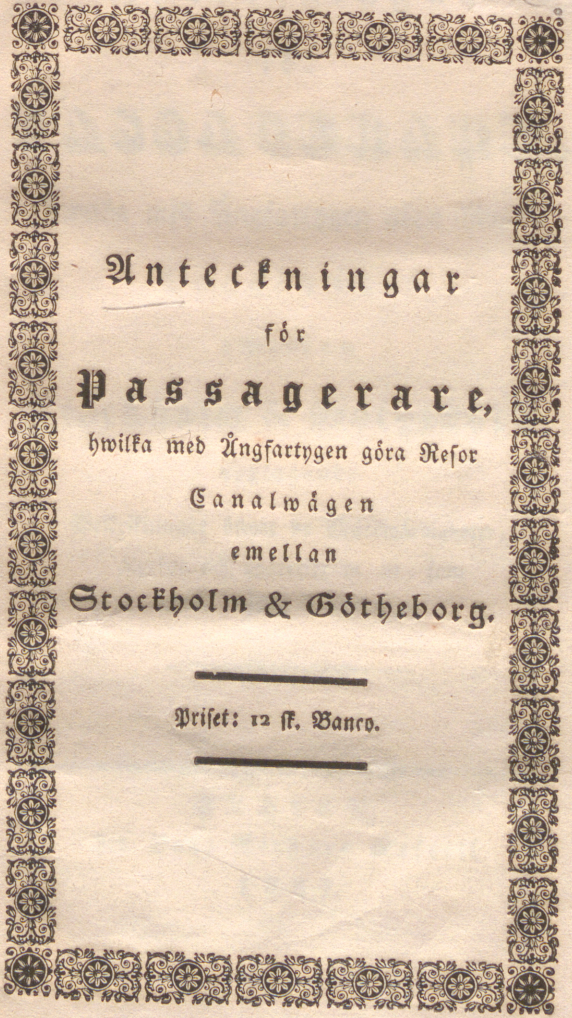
1837

Kungl. biblioteket

0 0000 000078257

Sv. Saml
Geogr. Sv
GÖTALAND
(Bn)

Anteckningar
för
Passagerare,
hvilka med Ångfartygen göra Resor
Canalvägen
emellan
Stockholm & Götheborg.

Priset: 12 ff. Banco.

Antiquitäten

187

Versteigerung

der in dem Nachlass des

Herrn

Carl

Georg von Gersdorff

in Leipzig

Anteckningar

för

PASSAGERARE,

hvilka med Ångfartygen göra Resor

Canalvägen

emellan

Stockholm & Göteborg,

upptagande

Beskrifningar öfver de Märkvärdigheter,
Kyrkor och Säterier m. m., som
under vägen förekomma.

F U H L U N,

hos Carl Richard Roselli

1837.

Untersuchung

über

PASSADUNNA

heller und dunklerer der Natur

der Welt

von

Richard B. Sewall

ausgegeben

Verlag des Verfassers

in New York

an der 12ten Straße

—

—

1837

Verlag des Verfassers

1837

—◆◆◆—

Den angenämaste Resa man i Sverige, under sommarmånaderna, kan företaga, är utan twifwel Canalvägen emellan Stockholm och Göteborg. De märkvärdigheter och de behagliga trakter hwilka under passagen i mängd omwärla, kunna icke annat än fångsla hwarje Resandes uppmärksamhet; detta har äfwen mycket bidragit att öka lifligheten i communication dessa städer emellan, och fyra Ångfartyg, nemligen Admiral v. Platen, Daniel Thunberg, Eric Nordewall och Commendör = Capten underhålla nu densamma. Det sistnämnde fartyget är egentligen beståmdt för resor emellan Stockholm och Jönköping.

Under vägen förekomma följande Stationer: Södertelje, Öxelösund, Stegeborg, Söderköping, Snösweltorp, Norsholm, Berg, Gusbyfjöhll, Motala, Rödesund, Wasbæfen, Saijtorp, Sjötorp, Mariæstad eller Brömmö, Wenersborg, Trollhättan och Ströms Canal.

Efter att hafwa utgått från *Mälaren* och passerat *Södertelje Stad* och *Canal*, en del af *Östersjön* och *Ön Ekön*, synas till wensler om segelleden, på en holme i den wik af *Östersjön* som här blandar sitt watten med *Slätbaken*, *Ruinerna* af *Stegeborgs Fästning* och *Slott*, hwaraf för närwarande ej finnes mera öfrigt, än ett högt, rundt stenkorn, jemte några murar efter *Slottet*, hwilket år 1318 blef af *Hertigarna Eric* och *Waldemars* efterlemnade wänner intaget och förstördt; men derefter åter upprättadt. De *Catholske Biskoparne* i *Lindöping* hafwa äfwen deraf warit ägare. Under föreningsstiden, af de tre nordiska Riken, war *Stegeborg* ett ibland de förnämsta fästen, på hwilka de utländska *Regenterna* i *Sverige* grundade sin säkerhet. *Konung Johan III* föddes här den 21 Dec. 1537. *Slottet*, som der sist stod, har *Gustaf I*, *Johan III* och dess Son, *Hertig Johan* af *Östergöthland* låtit bygga; hwarefter *Pfalzgrefwen Johan Casimir* med sin Gemål, *Swenska Prinsessan Catharina* och deras Son, *Hertig Adolph Johan*, som föddes den 11 Dec. 1629, här hade sitt furstliga Säte. Säteriet af samma

namn, beläget nära det fordna Slottets ruiner, åger en utmärkt belägenhet, wacker byggnad och pryblig trädgård, och är uppfördt af Kammarherre, Grefwe *W. D. Schwerin*. Till wenster om Stegeborg synes **Stållwicks** Kyrka.

Circa en half mil från segelleden i wiken **Slåtbaden** är till höger **S. Ny** Kyrka, på tre 4:dedels mils afstånd **Ruddby** Kyrka, samt nära till wiken **Å** Kyrka; åfwen märkes till höger, circa en 8:dedels mil ifrån **Slåtbaden**, **Säteriet Lundby**, försedt med nya och wackra **Åbyggnader**, 3:ne trädgårdar, jemte flere tusende, dels planterade dels sådde löfträd. Omkring tre 4:dedels mil från **Stegeborg** och en 4:dedels mil från segelleden synas till wenster **Struckeby** och **Husby** Herrgårdar, hwaraf den sistnämnde är utmärkt wäl byggd. Nära derintill är **Mogata** Kyrka.

Wid **Mem** börjar **Götha Canal**, som förenar med **Östersjön** den stora insjön **Wenern**, hwilken förut genom **Trollhätte-Canal** åger förening med **Cattegat**, samt sammanbinder på detta sätt **Östersjön** och **Westerhafwet**.

Götha Canals gräfnung och sprängning, öberräknadt Sjöarne, utgör i Östergöthland en sträcka af 83,923 alnar. Seglingen genom sjöarne utgör i Östgötha sträckan 69,150 alnar, öfwer sjön Wetteren 54,000. Canalsens längd från Wetteren till Boren är 6,165 alnar och fallet 5,177 fot. Från det ställe, hwarest Canalen lemnar Boren tills den ingår i Kopen, är afståndet 37,265 alnar, och fallet 13,449 fot; längden emellan Kopen och Asplången är 9,806 alnar och fallet 20 fot; afståndet emellan Asplångens östra ända och den punkt af Östersjöns kust, hwarest Canalen slutar, är 27,722 alnar och fallet 89 fot. Canalsens djup är 10 fot wid lägsta wattenhöjd, samt des bredd i botten 48 fot och wattenytans bredd i allmänhet 88 fot. Sidornas lutning är större, då Canalen går genom lös och sank mark; men äfwen i den fastaste jord göra sidorna ej mer än 30 graders lutning emot horisontela linien. Emellan Wetteren och Östersjön äro 35 flusar; emellan Wetteren och Boren 5 flusar, med sänkning af 51 fot, 4 tum; emellan Boren och Kopen 15 flusar, med sänkning af 136 fot, 4 tum; emellan Kopen och

Utplången 2 flusar, med sänkning af 17 fot, 6 tum, samt emellan Utplången och Östersjön 12 flusar, med sänkning af 91 fot, 8 tum. Slusarnas längd utgör 120 fot och dess bredd 24. Emellan Wetteren och Boren finnas 2 enkla culvertar eller aflöppsfall under Canalen, 2 broar, 1 botten-aflöpp, 1 brädd-aflöpp, 2 ne-bassiner och lastageplatser, samt en reparations-docka för 16 a 20 fartyg af 20 a 30 laster. Emellan Boren och Koppen finnas 10 enkla culvertar, 5 stämpportsbyggnader med 10 par portar, 10 broar, 5 botten-aflöpp, 2 brädd-aflöpp, 4 bassiner och lastageplatser. Emellan Koppen och Utplången finnas 2 enkla culvertar, 1 stämpportbyggnad med 2 par portar, 3 broar, 1 botten-aflöpp och en bassin eller lastageplats. Emellan Utplången och Östersjön finnas 7 enkla culvertar, 4 broar, 2 bassiner och lastageplatser, 2 reparations-dockor, 2 brädd-aflöpp och 2 botten-aflöpp. Der Canalen affår wägarne, äro windbroar anlaggde, och inom Östergöthland på 20 ställen. Det till Canal-anläggningen nödiga utrymmet af jord och mark belöper sig till 200 alnars bredd, hwarigenom Canalen är öppnad.

Till utförande af Götha Canal erfordrades, enligt förslag, gräfning af 967,376 cubik famnar, sprängning af 31,488 och murning med bruk af 25,995. Slufarnas antal beräknas till 56, med 115 portar, inberäknadt de bestämmande. För tillstötande större och mindre wågar erfordrades 35 broar, och till afledande under Canalens botten af de tillfälliga wattendrag, som förha densamma, erfordrades 26 aflöpps-hwalf; desutom 14 bassiner, 9 botten-aflöpp, tjenande att, då så påfordras, göra wiså delar af Canalen torra, jemte betydliga arbeten i hamnar och sjöar, dockbyggnader, brädd-aflöpp m. m. Hela segelfarten från Wenerns strand till Östersjön utgör något öfwer 18 mil, af hwilka något mer än 8 äro sprängda eller gräfda igenom landet. Det öfriga upptages af sjöarne Wißen, Bottensjön, Wetteren, Boren, Koyen och Asplången. Genom denna Canal sättes något mer än hundra mil infjöstränder i beröring med hafwen, oberäknadt det land sjelfwa segelfarten genomfår. Ser större och mindre städer, flere Bruk och större Landtegendomar, så wäl som widsträckt och fruktbara landsträckor kunna, genom Canalen, på hwad

in= och utländsk ort som helst, sjöledes affätta sina producter och hemta sina behof. Kostnaden beräknades för hela Canalarbetet år 1824 till 8 millioner R:dr B:co. Alla broar äro af Tackjern och äfwen de flesta flussportar. De första jernportar som uppsattes, införskrefwos som modeller från England, och de öfriga bleswo sedan gjutna af Sinspongs och Staffjö Bruk till lika godhet och waraktighet. Muddringen i Canalen har blifwit verkställd genom ånga.

Mem, som fordom kallades **Mååm** och **Möhem** är ett stort Säteri. Des åldsta kända ägare är Ståthållaren på Drebros Slott *Sv. Kurtzel*, gift med *Helena Flemming*, hwilka år 1448 låtit uppbygga det nu warande Stenhuset, hwarom wittnar en i förstugan inmurad sten med deras inhuggna wapen och nämnde årtal. Des nuwarande ägare är Öfwerste-Kammarjunkaren, Bannersföraren och Commendeuren m. m. Friherre *E. F. von Saltza*. Omkring en 4:dedels mil från Mem är **Tåby** Kyrka och en 8:dedels mil derifrån Säteriet af samma namn, tillhörigt Ryttmästaren *G. H. König*. Till wensker om Ca=

nalen är *Skinberga Kyrka* och *Säteriet Lilje-*
stad, hwarest *Grefwe Philip v. Schwerin* upp-
 fördt en stor och prydlig huswudbyggnad af sten.
 Nåra inwid *Canasen*, till wenster, en half mil
 från *Nem*, är *Söderköping* belägen. Denna
 stad är en ibland de äldsta i *Götha Rike* och ans-
 sågs under *Gustaf I:s* tid wara en bland de för-
 nämsta sjöstäderna. Här har fordom varit ått-
 filliga wackra *Kyror*, *Kloster* och *Capell*. De
 förnämsta byggnaderne äro nu *Stadskyrkan*,
Landskyrkan, eller *Drothems Kyrka* och *Nådhu-*
set. Bredwid staden är *St. Ragnilds Källa*, som
 har ett klart och wälsmakande watten. Källan, som
 har varit öfwerbyggd och försedd med ett torn, för-
 modas bära namn efter *Konung Inges Drott-*
ning Ragnild. Dernäst märkes ett stort berg,
 38 alnar högt, kalladt *Ramundershäll*, hwar-
 på fordomsdags *Skansen Ramundaborg* varit.
 Namnet härleder sig från *Sätten* och *Wifingen*
Ramunder, som här haft sitt *Wikingabot*. I
 bland klipporna äro flere goda källor, ibland hvil-
 ka märkas *St. Erics källa*, samt *Trumme-*
källan, som förser hela *Söderköpings stad*

med ypperligt watten. Öfwerst på berget är en jämn plats, kallad **LeKarebacken**. En half mil från **Söderköping** är till höger, nära intill **Canalen**, **Herrgården Mariehof**, hwarest 6 stufvar följa tätt efter hwarandra, och en 4:dedels mil derifrån, norr ut, **Tingsta Kyrka**, som är ibland de äldsta i orten, samt längre bort **Kyrkorna Styrsta och Suringsta**.

Wid inloppet till sjön **Asplången** är till höger **Snösweltorp**, och en 8:dedels derifrån till wenster **W. Husby Kyrka**, som varit den äldsta i **Stiftet**; men ombyggdes 1816 och 1817. Här är Grefliga **Strömsfeldtska** **Gräfwen**. Nära sjön **Asplången** är **Lundsbo Herrgård** på högra stranden, samt **Minsjö** å den wenstra, och circa en half mil derifrån **Gårdby Kyrka**.

Sedan man åter inkommit i **Canalen**, äro till höger det wacker belägna **Hulta** (Öfwermechanis ei-boställe), samt **Landsjö**, **Löfsta** och **Klinga Säterier**. **Landsjö** har en wacker belägenhet med utsigt åt en liten insjö, som ligger inom dess område. På en holme uti sjön synas lemmingar

efter en stenhusbyggnad, lika stor som holmen; några förmoda att *Munkeboda* här legat. På en kulle i ena gårdet synes en fyrkant af stenar; det berättas att en af de *Prinsar*, som wid *Kyrkan* låflat om *Kronan* och stupat, här skall wara begrafwen. Stället kallas ännu *Kung Erics Graf*. Denna egendom har sedan 1807 tillhört *Majoren O. J. C. Kuylenstjerna*. Lössfa är utmärkt wäl bygd, och uppfördt först af *Fältmarskalken Grefwe Axel Lillje*, och sedan, efter en eldswåda, af *Grefliga Släkten von Fersen*, som det nu tillhör. *Klinga* är bygd af *Presidenten A. Liljehök*, och har sedan tillhört *Öfwerste-Lieutenanten, Grefwe C. G. Sperling*. På ågorna är på en bergshäll ett hedniskt offeraltare, bestående af en stor flat sten, laggd på fyra mindre. En åttiondebels mil från sistnämnde Herrgård, norr ut, är *Löfs Kyrka* och på en half mils afstånd derifrån *Norrköpings Stad*. Till wensster om *Canalen* är *Säteriet Frö* och *Skårfinds Kyrka*. *Skårfind* har fordom varit ett stort gods, tillhörigt *Folkungarna*.

Wid inloppet till *Sjön Kopen* är *Säteriet Norsholm* beläget. Här war fordom *Munke-*

boda Kloster, sedan Biskopsgods, bebödt af den namnkunnige Biskop *Hans Brask*. Denna Egendom tillhör nu Grofsh. *J. Philipson*. Nära intill *Norsholm* äro Säterierna *Tångesta*, tillhörigt Landshöfdingen *H. I. Wrede*, och *Runstorp*, samt på en 4:debels mils afstånd *Sorsby*, tillhörigt Major *L. Roxendorff*, och *Kimsta*. På Kyrkotaket wid *Kimsta* har man placerat tvåanne kämpar, hvilka föreställa Swenska Prinssarne *Eric*, Konung *Asmund Jacobs Son*, och *Eric*, Konung *Emund Gamles Son*, hvilka här stridt med hwarandra om Swenska Kronan, och i enwigeskamp år 1060 begge förlorat sitt lif, hwarigenom Ynglinga-Ätten och Lodbroska grenen utgick på Swärdsidan, som besutit Swenska thronen öfwer 900 år, ifrån *Oden*, och ungefär 300 år, ifrån *Sigurd Ring*. Circa en 4:debels mil från *Kimsta* Kyrka äro Säterierna *Ufwestad*, tillhörigt Krono-Befallningsmannen *Leiman*, *Lundby*, som länge tillhört Grefliga Familjen *De la Gardie*, men nu Herr *C. Ahmånsson* och *Skattna*, som fordom tillhört släkten *Rosensträhle*.

Sedan man passerat de så kallade Salfholmarna i sjön *Koren*, synas till vänster *Frö* och *Grimsta Säterier*, det förstnämnde tillhörigt *Höfversten* och *Riddaren P. Törner*, samt *Lillkyrka* och *Skrukeby Kyrkor*. På andra sidan *Somarsberget* synes till höger det gamla Säteriet *Grensholm*, tillhörigt *Capiten, Grefve C. Spens*. Neiden här omkring är utmärkt vacker. En half mil derifrån är *Wänga Kyrka*, och på motsatt sida, eller till vänster, *Sörråds Säteri*, tillhörigt *Grefliga Bjelkiska Familjen*, samt *Sargs Kyrka*, som är byggd af tågsten. Öster om kyrkan på en höjd är ett offerställe. Sätessgården af samma namn är märkvärdig genom en stor trädgårdsanläggning, utmärkta odlingar och fönlemningar.

På en half mils afstånd från *Segelleden*, i midten af sjön *Koren*, synes till höger *Stjernarps Säteri*, hvilket är *Stamgods* för *Grefliga släkten Douglas*. Åbyggnaden har fordom varit anseelig och praktfull; men en wäldig förstörde 1789 hufvudbyggnaden, hwilken sedermera ej blifwit iståndsatt. Egendomen innehafwes nu af

Handlanden *Wirén* i Linköping. Till wensster synes *Säteriet Idingsta*. Den nu warande Stenhusbyggnaden har General-Löjtnanten, Friherre *Burensköld* låtit uppföra för 100 år sedan. Trenne trädgårdar, med flere hundrade fruktträd äro här anlagde. Nära derintill är *Tuna*, numera Boställe för en Fältmarskalk eller Fördelnings-General, och en 4:dedels mil derifrån *Kysta* Kyrka. Nära Kyrkan äro Grifstödgar, i hwilka man funnit Urnor med aska och brända ben m. m. — En 4:dedels mil från *Kysta* Kyrka är *Säteriet Näsby*, beläget inwid *Kopen*. Här är en betyblig moshöbbling werkställd af nuwarande ägaren Kammarherren *A. Lindersköld*. En mil från Segelleden, sedan man passerat *Twärstogs* udde, synes till wensster *Linköpings* Stad. Här märkes *Stortet*, *Domkyrkan*, *St. Lars* Kyrka och *Hospitalskyrkan*. Staden är belägen wid *Floden Stång*, icke långt från *Sjön Kopen*. Nära *Linköping* är *Wårdsbergs* Kyrka och *Säteriet* af samma namn, tillhörigt *Härads*höfdingen *Odenkrantz's* Arfwingar. Kyrkan är utmärkt för sitt äldre byggnadsfatt. På westra tornet har i fordnat

der varit en borg, ättkantig, med pelare inuti och små försvarsgluggar ofwantill. Tornet nedbröts 1753, hvarigenom kyrkan blifwit rymligare och ansenligare.

Seban man genomseglat **Ropen** och anlöndt till **Lillewad** och **Berg**, följa icke mindre än 9 sluskar tätt efter hwarandra. De sju första benämnas **Carl Johans** Sluskar och de 2 sista **Oscars**. För genomfarten i dessa sluskar, äfwen som utlastning och inlastning, fordras gemenligen 3 timmar. Dylika uppehåll inträffa ofta under resan; men omständigheterna hafwa fogat så, att alltid någon märkwärdighet är att taga i betraktande på de ställen, hwarest fartyget uppehålls. Detta inträffar äfwen här. Gj långt från **Bergs** Gåstgifswaregård är det fordom namnkunniga **Wreta** Kloster. Detta anlades af Konung **Inge** år 1128, som ock der blef förgifwen. Efter klostret äro nu endast nerfallna murar ett minnesmärke. Kyrkan är belägen på en wacker höjd, och byggd af huggen kalksten, hwaraf på stället finnes i ymnighet. Tornet är wackert. Hon är endast märkwärdig genom sin ålder och de personer som här hafwa sina grafwar. Der äro be-

grafne Konung *Inge Hallstallson*, med sin andra Gemål Drottning *Helena*, samt Konung *Ragvald Knaphöfde*; Danste Konungen *Magnus Nilsson*, som war Konung *Inges* Dotter-son; och Konung *Sverkers* Son, *Sune Syk*; äfwen Konung *Waldemar Birgersson* år 1293, samt *Ingerd*, Konung *Sverker Kolsons* Dotter, som war detta Klosters första Abbedissa, näst Konung *Inges* Enke-Drottning. Desutom förwaras här Riks-Rådet *Svantopolcho*, som hade till Fru *Sven Folkunges* Dotter, *Benedicta*, Systers till Konung *Erik XI:s* Gemål, *Catharina*, samt Grefliga Slägten *Douglas*. Utom de uppgifter, hwilka redan äro lemnade, meddelas genom en liten beställsam gubbe, som alltid in- finner sig på stället, då resande anlända, en mängd andra upplysningar från äldre tider, hwaraf man kan tro så mycket man behagar; bland annat för- rewisas ett ben af en Jätte. På höjderna i trakten deromkring synas Kyrkorna *Raga*, *Le- berg*, *Björkeberg* och *Glifsta*. Den sistnämnda är af okänd ålder och helgad *St. Stephan*. Hon är byggd dels af gråsten, dels af huggen kalksten. En runsten finnes i wapenhusgafweln.

Sedan man åter begifwit sig om bord och fortsatt resan i Canalen circa en half mil, är till höger **Ljungs Kyrka** och nära derintill **Säteriet** af samma namn, beläget likasom på en stor holme emellan **Motala Ström** och **Götha Canal**. Byggnaden är uppförd af General-Löjtnanten, Grefve *Hans von Fersen*. Egendomen gjordes till Fidei-Commis af des Enke-freu, Grefwinnan *Eleonora M. Wachtmeister*, och förstorades sedermera genom tillköpta Hemman och Dwarvar, samt Stångjerns-Druck wid **Jacobslund**, af des Son, *H. E. Riks-Rådet m. m. Hr Grefve Axel von Fersen*, som iklädt alltsammans Fidei-Commis-natur.

Omkring en half mil derifrån till höger går **Norrby-Sjön** nära inwid Canalen, och till wänster på något af änd derifrån är **Klockerike**, numera **Josephina-Kyrkan**, och **Lönsås Kyrka**. Icke långt från **Josephina-Kyrkan** är en källa, kallad **Selga Björns Sälk**, hwaruti man fordom offrat. Omkring **Lönsås Kyrka** skall fordom en stad varit byggd, der **Konung Waldemar Birgersson** haft sin hofhållning. De i

jorden upptäckta lemningar efter eldstäder vittna att här varit stad. Grafvar efter en Skans synas wid **Djupdalen**, sydost från **Kyrkan**.

Wid ankomsten till **Zusbyfsjöhl** eller början af sjön **Boren**, synes till höger, på en half mils affstånd, **Säteriet Olivehult**, som har två i **Engelst** smak anlaggde parker. Byggnaderne äro uppförde af **Major Riddersköld**. Detta gods kallades fordom **Sult**, och såldes 1645 till **Sfwerste Hamilton**, af hwilken **Sfwerste Hans Månsson Oliveblad** köpte det 1648, då det ifrån **Frälse** förwandlades till **Säteri** och namnet förändrades till **Olivehult**. **Skyttiska** Familjen har sedermera varit ägare deraf, och bebodde detsamma till dess det 1763 såldes till **Major Riddersköld**. Nära **Zusbyfsjöhl** har man från **Tothaberget** en den måst pittoreska utsigt af trenne bortom hwarandra liggande watten, nemligen **Motala Elf**, **Götha Canal** och **Boren**.

Omkring en 4:dedels mil från segelleden i sjön **Boren**, sedan man passerat **Bredgrundet**, synes till höger **Krigsbergs Kyrka** och till wens

Fter på en udde, nära segelleden, det wacker-
 lågna och praktfullt byggda *Ulfåsa*. *Ulfåsa* har
 af ålder warit ett Herregods, och innehades i
 13:de secler af R. R. Riddaren och Lagmannen
 öfwer Östergöthland, *Magnus Minnisköld*, och
 des Fru, den namnkunniga *Ingrid Ulfva* eller
Ulfva. Efter deras död på 1260-talet tillföll
 det Sonen, Riks-Rådet *Bengt Månsson*, hwil-
 ken med sin Fru, *Sigrid*, ågde många arfwin-
 gar. En af döttrarne, wid namn *Ingeborg*, blef
 gift med *Birger Persson* till *Sinestad* och Mo-
 der till *St. Brita*, samt Stammoder för den namn-
 kunniga och urgamla Swenska *Brahe*-slåkten.
Ulfåsa tillföll sedan Lagmannen i Nerike, *Ulf*
Gudmarsson Hjorthufvud, *St. Britas* Man.
 I samråd med sin man flyttade *St. Brita* går-
 den ifrån det i stora djurgården så kallade *St.*
Britas nås, som nu är bewäpt med flere slags
 wackra träd, till en höjd i södra gårdet, som än-
 nu kallas *Gamle Gården*. Godset har seder-
 mera gått slägt från slägt nerföre, men blef om-
 fider lagdt under kronan, och derefter åter för-
 länt. Ett betydligt Bibliothek, börjadt af Gref-
 we *Höpken* och sedermera fortsatt, intager en

fal i hufvudbyggnaden. Det består af omkring 5000 Bolumer. Herrgården, som är omgifwen af trädgårdar med orangerier, parker och alléer, har blifwit betydligt förskönad af Herr Grefwe *Gyldenstolpe*. Nära derintill är *Egbyborna* Kyrka. Riks-Rådet, Friherre *H. Bjelke* har här ått sig och sin Familie låtit uppföra ett kostbart Graf-Chor. I Kyrkan finnes en Kalk med Paten, som man tror allt sedan *St. Britas* tid varit på *Ulfåsa* Herrgård och i senare tider hitfränkt. I Kyrkohwalsfwet är en afdelt Kammare, med ingång utur det ansenligt höga och stora tornet, hwilken kallas *St. Britas* Kammare, emedan hon der hållit sin andakt. På något afstånd derifrån synes *Ulf* kyrka, och nära derintill är en *Lingsfrets*. En 4:dedels mil nära inloppet till *Borens-hult* är *Säteriet Carlshult*, tillhörigt Kammarherren, Baron *G. M. H. Fleetwood*.

Wid *Borens-hult* följa åter fem Slusar efter hwarandra, samt wid slutet af Canalen, nära *Motala*, en slus. Till höger om utloppet från Canalen äro på en 8:dedels mils afstånd derifrån Herrgårdarne *Biskops Motala* och *Sa-*

muelsberg, samt till wester, nära intill **Motala** ström, **Charlottenborg**. Nära intill bron öfwer **Motala** ström, der den faller i sjön **Köpen**, är en wacker egendom, kallad **Kungsbro**, bestånd till **Brigad-Generals-Boställe**, och icke långt från **Motala** ström är ett stort **Säteri**, kalladt **Lennartsberg**, tillhörigt **Friherrinnan Buren-sköld**. En 4:delens mil från **Motala** **Kyrka**, söder ut, är **Winnersta** **Kyrka**, belägen på en wacker höjd. Som Fartyget uppehåles wid flussarne ett par timmar, blir man i tillfälle att besöka **Motala**, som har den wackraste belägenhet, och fordom varit en wigtig ort, hwilket lemningar af skansar på elfwens båda sidor tyckas bewisa, äfwen som de fästverk, hwilka 1567 här uppfördes, för att hindra **Danskarnes** öfvergång. Här märkes **Götha Canals Central-Werkstad**. Denna är i sitt slag den enda i **Riket**. Ibland deß förnämsta byggnader och inrättningar är en större byggnad af kalksten, med maskiner, som drifwas med watten genom jernrör från **Canalen**. **Wattenhjulet** har 16 fots diameter; en **Snickare- och Svarfware-Werkstad**, en byggnad till gjuteri med 2:ne kupa-ugnar, 3:ne mindre ugnar med en

Engelsk blås-maschin; en ugn för Stenkols-bränning; 2:ne större byggnader med Smedja och 2 Hårdar, samt flere boningshus af trädd. Vid **Motala** inrättades år 1827 ett Post-Contor. Nära intill Canalen, å desj Norra bank, emellan Werkstaden och **Motala** Kyrka, förwaras de jordiska lemmingarne af Hans Excellens *B. B. von Platen*, Götha Canal-arbetets och Werkstadens nitiske Styresman.

Vid **Motala** Köping, der landsvägen går fram, har Canalen en wacker bro af jern, hwilken genom mekanisk uppfinning öppnas för fartygens genomfart. Ibland Canalens härwarande byggnader och anläggningar märkes ett präktigt hus af huggen tålgsten under skiffertak; häruti är Archiv, Upplags-Magazin, Jern- och Metallwäg. Här märkes äfwen Skeppshwarf, Hamnbassin, La-stageplats, Skeppsdocka och en bestämmande fluss.

Sedan man änyo embarquerat och påserat circa tre 4:dedels mil af **Wettern**, synes till wester, på en mils afstånd från segelleden, den uralgamla och i Swenska historien mycket namnkun-

uiga staden **Wadstena**, som äger en utmärkt wacker belägenhet. Här märkes **St. Petri** eller **Stadskyrkan**, **Klosterkyrkan** och **Slottet**. **Stadskyrkan** är wacker och war redan anlaggd i början af 1300=talet. **Klosterkyrkan** är ansenlig och grundlades mot slutet af 1300=talet, men inwigdes först 1430. Der äro några Kongliga och flera förnåma personer begrafna. **Kyrkan** har tid efter annan undergått ansenliga reparationer. **Slottet** är wackert och omgifwet med grafwar, samt anlades 1545. På detta **Slott**, som under de senare åren wunnit åtskilliga förbättringar, höll **Gustaf den förste** sitt biläger år 1552 med **Froken Catharina Gustafsdotter Stenbock**.

När man passerat **Sjukholmarna**, belägna till höger, och **Illgrundet**, beläget till wenster, synes tre åttondebels mil från segelleden en stor kal klippa med strödda får, benämnd **Jungfrun**. Två mil från **Wadstena**, söder ut, bredwid **Wettern** på westra sidan och sjön **Tåkern** på östra sidan, är det märkwärdiga **Omberget**. Detta är så högt, att man på dess öfwersta kulle, **Sjåsan** kallad, kan råfna omkring 50 kyr-

for. Der kan man åfwen se fyra provinser, nemligen Östergöthlands, Nerikes, Skaraborgs och Jönköpings Län, åfvensom Ståderna Wadstena, Skeninge, Grenna, Jönköping, Hjo och Åkersund, samt den i Westergöthland belagne Kinnekulle, hvars högsta spets der synes sträcka sig upp mot Skarna. Midtpå Ombergets högsta spets, som synes wid segelleden, ligger en håll, hwarunder en konung såges wara begrafwen. Åt sjösidan wid Rø-gafwel har berget undergått hiskeliga förstöringar, emedan der hela bergsudden stupat i Wetterns djup. Under Rø-gafwel, wid wattenbrynet, förekommer en märklig grotta. På norra sidan, wid foten af detta berg, ligger Borgholms kalkbrott, derifrån wackra arbeten af huggen kalksten fås. Där är åfwen en hamn anlaggd, hwilken tjent såsom modell för de wackra hamnbyggnaderne i Helsingborg och Jönköping.

Då man genomseglat Wetterns hela bredd, eller circa 2 och tre 4:dedels mil, synes nära till wenster om segelleden Wanås eller Carlsborgs fästning, hwilken är ämnad till Rikets Central-

fästning och Huswud-depôt. En fjerdedels mil derifrån är Rödeshund, en stor marknadsplats.

Från Bottensjön synes till wänster Molltorps Kyrka, och till höger, nära intill Billströmmen, är Säteriet Forswik, jemte Bruket af samma namn, tillhörigt ett Bolag. Sedan man passerat Edet inkommer man i sjön Wiken, hwars höjd mot hafwet är 308 fot. Under passagen synes till höger Undenäs och Gallna Kyrkor, samt Gallnatorps Säteri och Cornets-Bostället Boda, hwilket är beläget en 4:dedels mil nära inloppet till Canalen.

Nära intill Wasbacken, hwarest finnes Post-Contoir, är till wänster om Canalen en stor Egendom, kallad Simmersta, tillhörig Baron von Otter. På längre och kortare afstånd derifrån äro Kyrkorna Ekeshög, Bellefors, Mo och Gällsta belägna; äfvensom Säterierna Moholm, Sägeby och Sumstorp; samt emellan Wasbacken och Jonsboda, till wänster nära Canalen, Segreds Kyrka, hwarest äro flere portätter och epithafier af Bonde-slågten och slågten Fegräus. I Socknen är en Wexelunderwisningskola, inrättad år 1827, hwartill Com-

merse-Rådet och Commendeuren *B. H. Santesson* upplåtit skolhus och flere förmåner. *Moholm* är beläget på en holme i ån *Tidan*, öfver hwilken två hwälfda stenbroar äro uppförde på norra och södra sidan om gården. Belägenheten emellan två stora trädgårdar, i öster och wester från manbyggnaden, är mycket wacker. Denna egendom försåldes 1820 till Löjtnanten Grefwe *C. I. von Hermansson*. *Sageby* har fordom tillhört Adelige släkten *Lind af Hageby*, och ägdes 1831 af Grefwe *Hermansson*.

På en 4:dedels mils afstånd från *Jonsbo* da är till wenster om Canalen *Tråstena Kyrka*, byggd i aflång form och utan torn, samt en 4:dedels mil derifrån, norr ut, *Säterierna Nyrud, Hallandsberg* och *Våstebacken*, och till höger, nära inwid Canalen, *Herrgården Sötåsen*. *Nyrud* tillhörde 1814 Öfwersten, Friherre *G. Sture*. Byggnaden wid *Hallandsberg* är på en höjd, hwarifrån utsigten från öfra wåningen är en ibland de wackrare. Trädgården är stor och anlaggd i Engelsk smak med frukträd och wilda träd af flere slag.

Till wänster om Canalen, emellan Kottfölen och Saijstorp, äro i trakterna deromkring följande Kyrkor belägna, nemligen Bäck, Björkång, Fredsberg och Såred, samt deremellan Säterierna Insiöholm och Sjerphagen.

Emellan Saijstorp och Sjötorp äro till wänster om Canalen Säterierna Tjos och Börs-
torp, som 1828 innehades af Öfwerste-Löjtnanten och Riddaren, Baron *Ant. von Knorring*. Åbyggnaden består af 3:ne stenhus, ett stort och 2:ne mindre på sidorne. Söder om gården flyter en å, hwaröfwer, midt emot ingången, är en brygga, och en stor allée, en 8:dedels mil lång, samt 2:ne wackra trädgårdar. Wid *Torrqwarn* märkes en större aqueduct eller wattuleddning från den såkallade *Torfbäcken*. Flere hwallf äro här under Canalen uppmurade, för att afleda watten. Wid *Kottfölen* och *Löfsång* förekomma äfwen sådana, ehuru i mindre scala. Nära intill *Lyresta Kyrka*, belägen till wänster bredwid Canalen, är Säteriet *Guntorp*, hwilket 1816 tillhörde Capiten *O. G. Ruthensköld*. Till höger, en 4:dedels mil från *Saijstorp*, är Säteriet *Slätteberg*. Canalvägen emellan *Saijstorp*

och Sjötorp är en mil lång, och under vägen påseras 19 flugar, hvaraf 7 följa efter hvarandra wid Haijstorp och 8 wid Sjötorp, samt deremellan 4. Wid Sjötorp slutar Götha Canal och sjön Wenern widtager.

Sedan man utgått från Sjötorpsviken och påserat Örneshund, är till höger Thorsön, hwarest märkes Thorsö Kyrka, som har ett högt och spetsigt torn, samt Säterierna Bålsta, Sjöberg, med fri och wacker utsigt, och Boda. Till wänster om segelleden äro Hasleds och Berga Kyrkor samt Säby Säteri, som tillhört släkten Posse och 1814 ägdes af Öfwerste-Löjtnanten C. F. Löfvensköld. Åbyggnaden är af trä och 2:ne alléer gå från gården. Wester om Thorsön ligger Bromö. Här är ett stort Glasbruk, hwarest tillverkas taffelglas.

När man påserat de såkallade Birklingsholmarne, belägne wid södra udden af Thorsön, synes till wänster, på en 4:dedels mils afstand från segelleden, Mariestad, hwarest märkes Stadskyrkan, benämnd Maria. Bredwid staden på en holme är Kongsgården Marieholm, fordomdags kallad Tunaholm. Här är

Skaraborgs Låns Högdingesäte, och derunder lyder Kongs-Ladugården **Cathrineberg**. **Marieholm** anlades på samma gång som staden, år 1583, af Hertig *Carl*, men ombyggdes år 1684.

Emellan **Stallbogrundet** och **Wiksnås** udde synas Kyrkorna **Lerberg**, **Björfsäter** och **Bråfeter**.

Omkring 2 mil från **Wiksnås** udde passeras **Kollandsön**. Här märkes **Leckö Slott**, som anlades af Biskop *Brynolf I* i Skara mot slutet af 1300-talet, och sedan varit tillhörigt Biskoparne i Skara, till dess Biskop *Magnus Harald* år 1529 öfwerlemnade det till Konung *Gustaf den I*. År 1615 blef det med underliggande Gods föråradt till Riks-Rådet, Grefwe *Jacob de la Gardie*, hvars Son, Riks-Cancel-leren Grefwe *Magnus Gabriel de la Gardie*, betybligen förbättrat detsamma. Utom Riksfalen, som varit med härliga skilderier och målningar beprydd, märkes Biskop *Brynolf III*:s ohyggliga kammare. Det förtjenar äfwen nämnas, att här finnes en brunn, uthuggen i berget, som är öfver 200 fot djup.

Omkring en mil från Kollandsön, emellan Mariestad och Lidköping är Kinnekulle belägen. Detta höga och vidsträckt berg ligger 390 alnar högt öfver Wenerns wattubryn, och liknar ett Slott, som har åtskilliga murar eller affättningar, hwilkas medelpunkt är öfwersta kullen. Den nedersta, eller första affättningen, är en sandstenskleswa, den andra en kalkstenskleswa; och på den öfwersta kullen, som är bewärd med en hög granfog, växer murgrön, samt fordom Ide-gran. På denna bergshöjd äro fem Ryskor och Socknar, samt flere wackra Herrgårdar belägna. Nära westra sluttningen af berget märkas de stora Säterierna Hönstätter och Hellekis. Man förmodar att första grundläggaren till Hönstätter varit någon af Stake-slågten, ty Egendomen har varit bebyggd sedan år 1407. I början af 1700-talet förstördes nästan alla byggnaderna genom eldswåda, men blefwo åren 1806 och 1807 af Hofjunkaren v. Hoffstén satte i des närwarande stic. Hellekis har ifrån uråldriga tider varit bebodt och troligen då ett Wikingasäte. Egendomen är en af de wackraste i orten, och har blif-

wit förskönad af Hans Excellens m. m. Grefwe
Nils Mauritz Posse.

Då man påserat **Kollandsön, Korshamn**
och **Hagön**, synes till wenster det märkwärdiga
Halleberget, som är högre än det nära bakom be-
lägna **Hunneberget**. Sidorne af det förstnämnde
äro formerade med stora, råta och mycket höga
pelare. Nedanföör detta berg, söder ut, stå åtta
stenar i fyrkant, 3 a 4 alnar höga, som i forn-
tiden blifwit uppresta till ett minnesmärke. Ber-
get är ofwanpå bewäxt med en tjock skog, bestå-
ende af gran, björk och al, samt har en lång och
smal sjö. Så wäl här, som på **Hunneberget**,
wäxer murgrön. I dalen emellan **Halleberget**
och **Hunneberget** stå **Håstewads-Stenar**; det
har fordom warit en ansenlig Tingsplats, kallad
Domare-Ringen. Här omkring äro många åt-
teplatser. På en af dessa Domarestenar blefwo
Konung *Adolfs Fredrics* och Drottning *Lovisa*
Ulricas namn inhuggne år 1752, då under re-
san detta ställe togs i betraktande. Dalen emel-
lan **Halleberget** och **Håfleflint** är af naturen,
likasom med murar, af bergen så wäl förwarad,
att man derpå tyckes wara långt säkrare för fiendt-

liga anfall, än i den starkaste fästning. I berget är en stor grotta. Wid **Såtklan** eller **Såtkle-**
flint är desutom att märka en ganska hög och
besynnerlig **Ättestupa** på södra sidan, wid påß 50
alnar hög. Öfwantill är **Wålehåll**, som liknar
ett hjerta, och har å ömse sidor två halfrunda
såten i berget, på hwilka de i hedendomen troligen
hafwa suttit wid offrandet, innan de störtat sig
utföre. Derunder war en brunn eller damm, nu
mera igenwuxen, hwaruti de döde blifwit twagne,
och sedan begrafne i de många der befintliga
högar.

Sunneberget bär namn efter **Sunnerne**,
hwilka der blifwit slagne. På detta berg finnas
många sjöar. Bergsklipporna bestå af måst lod-
rätt wid hwarannan uppreste, dels som cylindrar,
dels som parallelipeder klufne bergshållar, hwil-
ka äro flögbevärate. Här wäxer murgrön; äfwen
lärer der finnas tusch, (*humus nigra pictoria*),
hwilket skall låta sig rätt så wäl drifwas, som det
Chinesiska, samt en hel swart Skiffer, hwilken
täljes och är lika god, om icke bättre än den I-
talienska swartkritan. Bergets höjd öfwer **We-**
nerns wattubryn är öfwer 150 alnar. Wid fo-

ten af berget äro kalk- och sandstensbrott. Nära intill Sunneberget ligger i Wåne Hårad Hemmanet *Herwory*, som förmodligen fått namn efter *Herwara*.

Wid södra ändan af *Wenern* är *Wenersborg* belägen. Denna Stad, som för ett par år sedan lades i aska, och hwaraf ingenting mera räddades än Kyrkan och Landshöfdinge-Residenset, är nu till en del ånyo uppbyggd och försedd dels med såkallade gjuthus, dels med trähus. Wid Torget, som är mycket stort, äro större tvåvåningsbyggnader uppförde. Staden, med en del af fringliggande ågor, är fringfluten, och sammanbindes i öster med fasta landet genom en bro öfver *Götha* elf, kallad *Rånums Bro*, anlagd 1694, märkvärdig derigenom, att, ehuru den är lång och går öfver ett af elfvens håftigaste fall, samt således utan brokar, har den genom den namnkunnige *Polhem* fått en sammansättning, som gör den waraktig och säker. På westra sidan förenas staden med *Dalsland* genom en windbrygga, genom wattendraget och en öfver 300 famnar lång bro af sten, kallad *Dahlbo Bron*. På

Södra sidan är äfwen en windbro öfwer **Carls graf**, kallad **Grop-Bron**.

Icke långt från staden passerar man den Canal, benämnd **Carls graf**, som Konung **Carl XI** lät gräfwä från sjön **Wasbotten**, belägen nära derintill, för att leda wattenet förbi det i **Götha** elf befintliga **Konnumsfallet**. Wid ändan af sjön **Wasbotten** har fordom varit en stad kallad **Brette**. I jorden finnas ännu på flere ställen lämningar efter gator och källrar. Staden erhöll år 1620 privilegier af Konung **Gustaf Adolf**, men 1642 flyttade Stadens Borgerskap härifrån till **Wenersborg**, som då anlades. I **Carls graf** wid **Brinkebergs** kulle äro de så kallade **Gustafs** slugar belagne. Här äro **Kronans Förrådshus** och **Bränneri-Byggnader**, hwilka åren 1808 och 1814 tjenade till sjukhus, samt boställe för **Sluß-Inspectorn**.

Tre 4:dedels mil nedom **Carls graf** är ett stort, högt och försträckligt wattenfall mellan twenne klippor, benämndt **Trollhättan**. Detta är äfwen gemensamt namn på tre stora wattenfall, hwart och ett ungefärligen fem alnar högt, och alla tre inom trehundra alnars längd från hwar-

andra belägna. Under sjelfwa **Trollhätte** watenfallet och den såkallade **Skraddarekflinten**, har warit ett stort ihåligt rum, kalladt **Tjusboen**, hwarest fordom röfware uppehållit sig. Hela höjden af **Trollhätte**-fallen, tillsammans med de uti **Carls** graf, räknas till 132 och tre 4:dedels fot. Öfwerst på berget nära flusarne finnes en rund urgröpfung af 5 alnars höjd och 2 alnars bredd, öppen framföre, som allmänt kallas **Jätte**-testol. I berget och denna **Jätte**testol äro Kongl. personers namn inhuggne. De till **Trollhätte** Canal hörande fluswerk anlades år 1718 af den namnkunnige *Polhem*, och war nära att fullbordas af Konstmästaren *Wiman* från Sala på 1750-talet; men des plan måste öfswergifwas, sedan ett nidingswerk förstört den dertill hörande dammbyggnaden. Efter *Thunbergs* plan blef flusverket sedermera färdigbyggt åren 1777 till 1800 af Herrarne *Nordewall* och *Swedenstjer*na, under *W. Chalmers* och *B. v. Platens* m. fleres högst nitiska styrelse. Detta war Grefwe *v. Platens* lärospån. Vid **Trollhättan** år *H. R. H. Kronprinsen Oscars* Fattig-*Friskola*, stiftad den 7 Maji 1824 genom framl. *Factoren G. Jocke*

nicks försorg. Nära intill Trollhätte-fallen, ei långt från Naglums Kyrka, har på en holme i Götha elf fordom varit ett kringslutit fäste och säte för Westgötha Konungarne, försedt med skansar och wallar, benämndt Edsborg eller Edsholm. Vid Götha elf, som kommer ur sjön Wenern och flöjer Elfsborgs och Bohus Län, börjar först en half mil nedanför Trollhättan. Wid Ströms Herrgård, 1 och tre 4:dedels mil längre ned, är åter ett ansenligt wattenfall, som kallas Lilla Edet, hwarest flere sågwerk äro anlaggde. Sluöarne äro byggde af Regeringen under Drottning *Christinas* minderårighet. Såväl slusväggarne som bräddarne äro murade på HOLLÄNSKA sättet med klinkert och cement. Emellan Trollhättan och Lilla Edet, som är en stor by med wälbygda hus och handelsbodar, ett Soc-ken-Apothek och en Skola, är wid Götha elf ett Säteri, benämndt Torpa, hwaraf Öfwerste-Löjtnanten *C. Virgin* är ägare.

Midt i elfwen är en wacker Ö, benämnd Tjurholmen, och circa 3 och en half mil derifrån, hwarest elfwen delar sig i twenne armar,

inom hwilka **Sifingen** är belägen, synes till
 wänster den gamla staden **Kongelf**. Nära der-
 intill äro Ruinerna af **Bohus Fästning**. Det-
 ta kallades fordom **Bajhus**, och har sitt namn
 efter norska ordet **baj**, som betyder stor, präktig
 och **hus**. **Bohus Län** har redan under heben-
 domen, under Konung **Sigurds** tid och Konung
Ragnar Lodbroks regering, hört till Sverige,
 men har sedermera tidtals varit under Danst wäl-
 de, tills det ändtligen, i kraft af Roskilde'ska freden,
 som slöts år 1658, till Sverige återlemnades.
Sifingen, belägen emellan **Bohus** och **Gö-
 theborg**, är en treuddig bergig Ö, som omgif-
 wes af **Götha** elfwens 2:ne grenar och **Häfwet**.
 Den norra grenen skiljer **Sifingen** från **Bohus**
Län, och den södra löper mellan **Westergöth-**
land och denna Ö. Den är tre mil lång och
 en mil bred. Söljande större gods äro der be-
 lägne, nemligen **Sannegården**, som fordom tillhört
Grefliga Ätten Oxenstjerna, är nu Säte för
Biskopen i **Götheborg**; **Råda**, tillhörigt Hof-
Stallmästaren, **Baron W. Schwerin**; samt **Gö-
 tålla** och **Solm**, tillhörige **Baron Ludvig von**
Saltza. På östra sidan af **Sifingen**, i **Lund-**

by Socken, 2 mil från Gøtheborg, förekomma åtskilliga minnesmärken från forntiden. I samma Socken, på ett högt berg utmed Gøtha elf, har fordom stått ett fringslutet Slott, kalladt Lindholms Slott, hwarest ännu finnas några lemningar.

Gøtheborg är belägen på gränsen af Westergøthland, midt emot Bohus Lån, hwarest Säfwe Å och Mölndals Ström öster om staden flyta in i Gøtha elf, nära till dess utlopp i Saltsjön. Denna stad, som anlades af Konung Gustaf II Adolph, är, så wäl i anseende till dess läge, som dess ordentliga byggnad, samt widsträckt handel och sjöfart, näst Stockholm den förnämsta i Riket. Här märkes Domkyrkan, som är uppförd af såkallad klink, på sten-
fot af granit. Kyrkan har twenne flyglar och ett rundt chor; portiken är försedd med fyra fristående, massiva pelare af Doriska ordningen och Skotsk sandsten; taket är eliptiskt hwälfdt utan kolonner; altar-decorationen är af Bildhuggaren Fahlcrantz. Christina Kyrka är uppförd af sten, i gøthisk stil med kopparbe-
slaget tak; tornet är prydt med flere zirater. Gården omkring Kyr-

kan är planerad, planerad och omgifven med jernstaket. **Sattighus-Kyrkan** byggdes år 1767 först af träd och sedan af sten, samt inwigdes år 1815. **Nya Warfs-Kyrkan** inreddes år 1818. **Trenne Canaler**, en stor från öster till wester, och 2 små från söder till norr, genomskära, samt pryda och gagna staden. **Härfwer** äro många hwälfda stenbryggor, försedda med jernstaket. Nästan alla gator äro raka och afflära hwarandra i rätta vinklar. De förnämsta byggnaderna äro **Landshöfdinge-Residenset**; **Kronhuset**; **Rådhuset**; **Kommendantshuset**; **Stadshuset**; **Packhuset** m. fl. I sjelfwa staden äro twenne öppna platser, som bära namn af stora och lilla **Torget**; äfwen märkes ett prydligt och dyrbart **Badhus**, beläget på en fri och öppen plan, med utsigt öfwer **Götha Elf**, uppfördt genom **Commerce-Rådet** **Wijks** försorg, samt den nya och wäl ordnade **Brunns-Inrättningen**, hwarest alla slags artificiella hälsowatten äro att tillgå. Desutom äger staden många vackra enskilda hus, och stora **Hamngatan** är isynnerhet utmärkt deraf. På ömse sidor om staden äro **Skansarne Lejonet** och **Kronan** belägne.

